

differunt accidentibus. Sed nullius accidentis diversitas ita inseparabiliter se habet ad diversitatem in numero, sicut diversitas locorum. Ergo diversitas in loco maxime videtur facere ad diversitatem in numero.

2. Item. Diversitas locorum secundum speciem concomitatur diversitatem corporum secundum speciem, sicut patet in gravibus et levibus. Ergo et diversitas locorum secundum numerum indivisibiliter comitatur diversitatem corporum secundum numerum; et sic idem quod prius.

3. Item. Sicut tempus est mensura motus, ita locus est mensura corporis. Sed motus dividitur numero secundum tempus, ut dicitur 5 Phys. Ergo et corpus dividitur numero secundum locum.

Respondeo dicendum, quod sicut ex supra dictis patet, diversitas secundum numerum causatur ex divisione materiae sub dimensionibus existentis. Ipsa etiam materia secundum quod sub dimensionibus existit, prohibet duo corpora esse in eodem loco, in quantum oportet duorum corporum distinctas esse secundum situm materias. Et sic patet quod ex eodem causatur diversitas secundum numerum ex quo causatur necessitas diversitatis locorum in diversis corporibus. Et ideo ipsa diversitas locorum in se considerata, est signum diversitatis secundum numerum, sicut et de aliis accidentibus, praeter dimensiones primas interminatas, supra dictum est. Sed si diversitas loci consideratur secundum suam causam, sic planum est quod diversitas loci est causa diversitatis secundum numerum: et ideo Boetius dicit, quod varietas accidentium facit diversitatem secundum numerum. Omnibus enim aliis remotis, in locorum diversitate hoc inevitabiliter verificari constituit: quia scilicet nullum aliud accidentium quae exterius apparent in re completa, est ita propinquum ad causam diversitatis secundum numerum, sicut diversitas locorum.

Ad primum igitur et secundum et tertium dicendum, quod rationes illae concludunt quod diversitas loci non est causa diversitatis individuorum secundum se; sed per hoc non removetur quin causa diversitatis locorum sit causa diversitatis secundum numerum.

Ad quartum dicendum, quod omnes effectus causarum secundarum magis dependent a Deo, quam etiam ab ipsis causis secundis: et remotis ipsis causis secundis, ipse miraculose producere potest effectus quos vult.

Ad quintum dicendum, quod in substantis incorporeis diversitatem secundum numerum sequitur diversitas secundum speciem, excepta anima rationali, quae sequitur divisionem materiae sibi dispositae. Hic autem loquitur de diversitate secundum numerum, ubi est eadem species.

Ad primum in contrarium dicendum, quod varietas accidentium propter dimensiones interminatas non facit diversitatem in numero sicut causa, sed dicitur facere sicut signum demonstrans; et sic maxime diversitas loci facit, in quantum est propinquius signum.

Ad secundum dicendum, quod diversitas locorum secundum speciem, est signum diversitatis corporum secundum speciem, sed non causa.

Ad tertium dicendum, quod cum divisio temporis causetur ex divisione motus, diversitas etiam temporis non est causa diversitatis motus, sed signum: et similiter est de loco in comparatione ad corpus.

LECTIO II.

TEXTUS

Age igitur, ingrediamur, et unumquodque, ut intelligi atque capi potest discutiamus. Nam, sicut optime dictum videtur, eruditi est hominis unumquodque, ut ipsum est, ita de eo fidem capere tentare.¹ Nam cum tres sint² speculativae partes: Naturalis, in motu, inabstracta. Considerat enim corporum formas cum materia, quae a corporibus actu separari non possunt: quae corpora in motu sunt: ut cum terra deorsum, et ignis sursum fertur: habetque motum forma materiae conjuncta. Mathematica sine motu inabstracta. Haec enim formas corporum speculatur sine materia, ac per hoc sine motu: quae formae cum in materia sint, ab his separari non possunt. Theologia sine motu abstracta, atque inseparabilis: nam Dei substantia et materia et motu caret. In naturalibus igitur rationabiliter, in mathematicis disciplinabiliter, in divinis intellectualiter versari oportebit; neque deduci ad imaginationes, sed potius ipsam inspicere formam.

EXPLANATIO

Proposuit supra Boetius sententiam catholicae fidei de unitate Trinitatis, et rationem sententiae prosecutus est: nunc intendit procedere ad inquisitionem praedictorum: et quia secundum sententiam Philosophi, 2 Metaph., ante scientiam oportet inquirere modum sciendi, ideo pars haec dividitur in duas. In prima ostendit Boetius modum proprium hujusmodi inquisitionis, quae est de rebus divinis; in secunda vero secundum modum praeassignatum procedit ad propositum inquirendum, ibi, "Quae vero forma vere forma, neque imago est, et quae

¹ *Al.* atque tentare.

² *Al.* Forte Nam tres sunt.

esse ipsum est. „ Prima dividitur in duas. Primo ponit necessitatem ostendendi modum inquisitionis; secundo modum congruum inquisitioni praesenti ostendit, ibi, „ Nam cum tres sint speculativae partes. „ Dicit igitur: Ex quo constat hanc esse sententiam catholicae fidei de unitate Trinitatis, et indifferentiam esse rationem unitatis, age, adverbium exhortandi, „ ingrediamur, „ idest inquiramus interius, ipsa intima rerum principia considerantes, et veritatem quasi velatam et absconditam perscrutantes, et hoc modo convenienti: unde subdit: „ Et unumquodque dicendorum discutiamus, ut possit intelligi atque capi, „ idest per modum quo possit intelligi et capi. Et dicit haec duo, quia modus quo aliqua discutiuntur, debet congruere et rebus, et nobis. Nisi enim rebus congrueret, intelligi non posset; nisi congrueret nobis, nos capere non possemus, utpote quia res divinae ex natura sua habent quod non cognoscantur nisi intellectu. Unde si aliquis vellet aliter sequi imaginationem in consideratione eorum, non posset intelligere, quia ipsae res non sunt sic intelligibiles. Si autem aliquis velit res divinas per seipsas videre, et ea certitudine comprehendere, sicut comprehenduntur sensibilia et demonstrationes mathematicae; non posset hoc modo capere propter defectum intellectus sui, quamvis ipsae res sint secundum se hoc modo intelligibiles. Et quod modus congruus est in inquisitione qualibet observandus, probat inducendo auctoritatem Philosophi in 1 Ethicor. cum dicit: „ Nam, sicut optime dictum videtur, „ ab Aristotele in principio Ethic. „ eruditi hominis est unumquodque ut ipsum est, „ idest per modum congruum ipsius rei, „ ita de eo fidem capere tentare. „ Non enim de omnibus potest aequalis certitudo et evidentia demonstrationis servari; et sunt haec verba Philosophi 1 Ethic.: „ Disciplinati enim est intantum certitudinem inquirere circa unumquodque genus, inquantum natura rei recipit. „

Deinde cum dicit, „ Nam cum tres sint speculativae partes, „ inquit modum congruum suae inquisitioni per distinctionem a modis qui in aliis scientiis servantur: et quia modus debet esse congruus rei de qua est perscrutatio, ideo dividitur haec pars in duas. Primo enim distinguit scientias secundum res de quibus determinant; secundo ostendit modos singulis rebus congruos, ibi, „ In naturalibus igitur rationabiliter, in mathematicis disciplinabiliter, in divinis intellectualiter versari oportebit. „ Circa primum tria facit. Primo ostendit de quibus considerat naturalis Philosophia; secundo de quibus mathematica, ibi, „ Mathematica sine motu inabstracta; „ tertio de quibus considerat divina scientia, ibi, „ Theologia autem sine motu abstracta atque inseparabilis. „ Dicit ergo: Bene dictum est, quod unumquodque ut est, ita de eo debet fides capi: „ nam

cum tres sint partes speculativae, „ scilicet philosophiae (hoc dicit ad differentiam ethicae, quae est operativa, sive practica) in omnibus requiritur modus competens materiae. Sunt autem tres partes praedictae, physica, sive „ naturalis, mathematica, „ et divina, sive „ theologia. „ Cum, inquam, sint tres partes, „ naturalis, „ quae est una de tribus, „ est in motu inabstracta; „ idest, versatur ejus consideratio circa res mobiles a materia non abstractas: quod probat per exempla, ut patet in littera. Quod autem dicit, „ Habetque motum forma materiae conjuncta, „ sic est intelligendum. Ipsum compositum ex materia et forma, inquantum hujusmodi, habet motum sibi debitum; vel ipsa forma in materia existens est principium motus: et ideo eadem est consideratio de rebus secundum quod sunt materiales, et secundum quod sunt mobiles.

Deinde exponit de quibus sit mathematica, dicens: „ Mathematica est sine motu, „ idest sine motus et mobilium consideratione, in quo a naturali differt, „ inabstracta; „ idest, considerat formas quae secundum suum esse non sunt a materia abstractae, in quo convenit cum naturali: quod quomodo sit exponit. Haec, scilicet mathematica, speculatur formas sine materia, ac per hoc sine motu: quia ubicumque est motus, est materia, ut probatur 10 Metaph. Eo modo enim quo habent materiam, ibi est motus; et sic ipsa speculatio mathematici est sine materia et sine motu: „ quae formae, „ scilicet de quibus mathematicus speculatur, „ cum sint in materia, non possunt ab his separari, „ secundum esse, etsi secundum speculationem sint separabiles.

Deinde ostendit de quibus est divina, ibi, „ Theologia, idest tertia pars speculativae, quae dicitur divina, vel metaphysica, vel prima philosophia, est sine motu, in quo convenit cum mathematica, „ et differt a naturali, „ abstracta, „ scilicet a materia; „ atque inseparabilis; „ per quae duo differt a mathematica. Res enim divinae sunt secundum esse abstractae a materia et motu; sed mathematicae non abstractae, sunt autem consideratione separabiles; sed res divinae inseparabiles, quia nihil est separabile nisi quod est conjunctum. Unde res divinae non sunt consideratione separabiles a materia, sed secundum esse abstractae; res vero mathematicae e converso. Et hoc probat per Dei substantiam de qua divina scientia considerat principaliter, unde et nominatur inde.

Deinde cum dicit, „ In naturalibus igitur rationabiliter, in mathematicis disciplinabiliter, in divinis intellectualiter versari oportebit, „ ostendit quis modus sit congruus praedictis partibus: et circa hoc duo facit. Primo concludit modos congruos singulis partium praedictorum, et hujus partis dispositio relinquatur disputationi; secundo exponit ultimum modum, qui est

proprius praesenti inquisitioni; et hoc dupliciter. Primo removendo id quod est impedimentum, ibi, "Neque oportet in divinis deduci ad imagines," ut scilicet de eis judicandis sequamur iudicium imaginationis; secundo ostendendo id quod est proprium, ibi, "Sed potius ipsam inspicere formam," sine motu et materia: cujus conditionem consequenter exponit ingrediens ad propositam quaestionem.

QUAESTIO V.

DE DIVISIONE SPECULATIVAE SCIENTIAE.

Hic est duplex quaestio: prima de divisione speculativae, quae in littera ponitur; secunda de modis quos speculativae scientiae attribuit.

Circa primum quaeruntur quatuor.

Primo, utrum sit conveniens divisio, qua dividitur speculativa in has tres partes, naturalem, mathematicam et divinam.

Secundo, utrum naturalis philosophia sit de his quae sunt in motu et materia.

Tertio, utrum mathematica consideratio sit sine motu et materia.

Quarto, utrum divina scientia sit de his quae sunt sine materia et motu.

ARTICULUS I.

Utrum sit conveniens divisio, qua dividitur speculativa in has tres partes, naturalem scilicet, mathematicam et divinam.

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod speculativa inconvenienter in has tres dividatur. Partes enim speculativae sunt illi habitus qui partem animae contemplativam perficiunt. Sed Philosophus in 6 Ethic., ponit quod scientificum animae, quod est pars ejus contemplativa, perficitur habitibus tribus, scilicet sapientia, scientia et intellectu. Ergo ista tria sunt partes speculativae, et non illa quae in littera ponuntur.

2. Item. Augustinus dicit 8 de civ. Dei, quod rationalis philosophia, quae est logica, sub speculativa philosophia, vel contemplativa, continetur. Cum igitur mentionem de ea non faciat, videtur divisio insufficientis.

3. Item. Communiter dividitur philosophia in septem artes liberales, inter quas neque naturalis, neque divina continentur,

sed sola rationalis et mathematica. Ergo naturalis et divina non debuerunt poni partes speculativae.

4. Item. Scientia medicinae maxime videtur esse operativa: et tamen in ea ponitur una pars speculativa et alia practica. Ergo eadem ratione in omnibus aliis scientiis operativis aliqua pars est speculativa; et ita debuit in hac divisione fieri mentio de Ethica, sive morali, quamvis sit activa propter partem ejus speculativam.

5. Item. Scientia medicinae quaedam pars philosophiae est; et sunt quaedam aliae artes quae dicuntur mechanicae, ut scientia de agricultura et alchimiae et hujusmodi. Cum igitur istae sint operativae, non videtur quod debuerit naturalis absolute sub speculativa poni.

6. Item. Totum non debet dividi contra partem. Sed divina scientia videtur esse ut totum respectu physicae et mathematicae, cum subjecta illarum sint partes illius scientiae, scilicet divinae, cujus subjectum est ens, cujus pars est substantia mobilis, quam considerat naturalis; et similiter quantitas, quam considerat mathematicus; ut patet 3 Metaph. Ergo scientia divina non debet dividi contra naturalem et mathematicam.

7. Item. Scientiae dividuntur sicut res, ut dicitur 3 de Anima. Sed philosophia est de ente: est enim cognitio entis, ut dicit Dionysius in epistola ad Polycarpum. Cum ergo ens primo dividatur in potentiam et actum, per unum et multa, per substantiam et accidens, videtur quod per hujusmodi deberent partes philosophiae distingui.

8. Item. Multae aliae divisiones sunt entium de quibus sunt scientiae magis essentiales, quam illae per mobile et immobile, per abstractum et non abstractum; utpote per corporeum et incorporeum, animatum et inanimatum, et alia hujusmodi. Ergo divisio partium Philosophiae magis debet accipi per hujusmodi differentias quam per illas quae hic tanguntur.

9. Item. Illa scientia a qua aliae supponuntur, debet esse prior eis. Sed omnes aliae scientiae supponuntur a scientia divina, quia ejus est probare principia aliarum. Ergo debuit scientiam divinam aliis praeordinare.

10. Item. Mathematica prior occurrit addiscenda quam naturalis, eo quod mathematicam facile possunt addiscere pueri, non autem naturalem, nisi proveci, ut dicitur 6 Ethic. Unde et apud antiquos hic ordo in adipiscendis scientiis fuisse dicitur observatus, ut primo logica, deinde mathematica, tertio naturalis, postea moralis addiceretur et tandem divinae scientiae homines studerent. Ergo mathematicam naturali scientiae praeordinare debuit.

Sed contra. Quod haec divisio sufficiens sit, probatur per